

Undersøgelsen peger dels på kvindernes helt centrale rolle i samfundsøkonomien i et fattigt land, dels bliver det klart, at kvindernes meget belastede situation havde katastrofale følger for hele samfundet. Kvinderne måtte nødvendigvis prioritere de arbejdsopgaver, der var nødvendige for alles overlevelse, men omkostningerne kunne aflæses i børnedødeligheden og f.eks. i voldshypigheden og en generel åndelig forarmelse. En problemstilling der har paralleller i mange u-lande i dag.

Metodisk illustrerer undersøgelsen, hvor meget der er at hente i folketællingsmateriale, kirkebøger og lignende typer materiale. Det gælder også for kvindehistorien, der herhjemme mest har orienteret sig mod andre typer materiale og andre typer undersøgelser. Ved at gå helt ned på sogneniveau, kommer forfatteren tæt på at kunne identificere individuelle kvinder og følge dem over tid. Omkostningerne ved denne fremgangsmåde er et meget empirisk og også fremstillingsmæssigt »tungt« produkt.

Hanne Rimmen Nielsen

Lars Magnusson: *Den bråkiga kulturen*. Förläggare och smideshantverkare i Eskilstuna 1800-1850. (Författarförlaget, Vänersborg 1988) 412 s.

I Sverige er der i de seneste år udgivet adskillige vægtige bidrag til håndværkets historie. Navnlig forskere som etnologen Birgitta skarin Frykmann og historikerne Lars Edgren og Lars Magnusson har i artikler og bøger markeret sig med inspirerende synsvinkler og anderledes resultater.

Den foreliggende bog er forfatterens første, større sammenfatning af sin hidtidige forskning i Eskilstunahåndværkets historie i første halvdel af 1800-

årene. Som sådan er bogen en dybtgående totalanalyse af Eskilstunahåndværket i alle dets facetter. Men den er også – og især – et forsøg på at få greb om den såkaldte »bråkiga« kultur, som har givet bogen titel. En i myndighedernes og det reformivrige borgerskabs øjne synftig og uciviliseret kultur, der først og fremmest var kendetegnet af småkriminalitet, slagsmål, absurde omgangsformer, drikkeri, frimandage mv. Det var det syn på den gamle håndværkerkultur, der løb af med sejren i forrige århundredes ideologiske kamp, og det er forfatterens erklærede hensigt med denne bog at skabe et »alternativt gravminde« over det gamle Eskilstunahåndværk, et mere retfærdigt billede, der viser den »bråkiga« kultur som en integreret del af håndværkernes sociale virkelighed og kulturelle traditioner.

For at nå dette mål har Lars Magnusson gennemgået et omfattende og bredt kildemateriale, hvoraf især benyttes retsarkiver samt private personarkiver og erhvervsarkiver.

Teoretisk og metodisk er han stærkt inspireret af de seneste års nybrud inden for de kulturhistoriske fag, hvilket i den foreliggende bog giver en frugtbar kombination af historisk soliditet og teoretisk friskhed.

Det endelige resultat er en stor, til tider lidt omstændelig bog om det gamle Eskilstunahåndværk og om den gamle håndværkerkultur i det hele taget. Her vil være megen inspiration at hente for den, der – også i Danmark – interesserer sig for håndværkets historie. De fleste vil dog nok synes, at der mangler en afsluttende sammenfatning af bogens resultater. Uden virker den noget ufærdig.

Thomas Bloch Ravn

Knut Ohlsson: *Grosshandlare, bönder, folk. Trönös skogsnäringar från*

småoch med det industrielle genom-brottet. (Almqvist & Wiksell International, 1988). 176 s.

Det er en disputats om et væsentligt og spændende emne, der her er fremlagt. Undersøgelsen er grebet lokalhistorisk an, idet analyserne er samlet om lokaliteten Trönö i Hälsingland. De ydre rammer er nok så typiske. Skoven fik stigende betydning, da det blev muligt at bringe tømmeret til udskibning, og efterspørgslen fra markedet gjorde det lønsomt at hente tømmer så langt mod nord. I årene fra ca. 1825-1880 blev eksporten suppleret med udskåret tømmer fra lokale savværker, der blev anlagt langs elvene. Det gav ny beskæftigelse lokalt. Initiativtagerne var lokale folk: ofte storkøbmænd fra Norrlands kystbyer samt evt. store større kapitalejere og evt. storbønder og handlende. Fra 1850-1890 voksede konkurrencen om tømmeret, for i de år trængte dampmaskinen frem. Det medførte ofte, at der også var andre kapitalinteresser bag de nye savværker.

Fra 1890erne konstaterer forfatteren at ikke blot ejertypen på savværkerne ændrer karakter. Indehaveren eller indehaverne forsvinder som driftsherrer på bekostning af ansatte direktører eller produktionsledere, der nyder tillid hos de kreditgivende banker, der ikke mindst af hensyn til de ofte meget betydelige lån, de havde i savværkerne, måtte kræve den størst tænkelige professionalisme bag driften.

Bag denne omlægning ligger naturligvis også omlægninger i ejendomsretten til skoven, men også nye spændinger som følge af arbejdskraftens sammensætning. I ældre tid var bønderne ofte både jordbrugere og savværksarbejdere, mens de nu måske alene var arbejdere. Derfor blev tragedien også det større, da savværkerne et efter et

blev nedlagt i begyndelsen af 1930erne, og et tidligere levende og velhavende kystsovn blev forvandlet til et arbejdsløshedsområde.

Det er et betydeligt kildemateriale, der ligger til grund for undersøgelsen. I centrum står naturligvis et bevaret savværksarkiv, men det suppleres i høj grad med materiale fra den offentlige administration samt et betydeligt antal interviews. Det er som sagt spændende og fascinerende læsning om et væsentligt emne.

Henrik Fode

Tuomo Polvinen: *Riket och gränsmarken. N. I. Bobrikov, Finlands generalguvernør 1898-1904.* (Söderström & C:O Forlags AB. Borgå, 1988). 344 s.

I august 1897 skrev tsar Nikolaj II til sin i Danmark ferierende mor, enkekejserinde Marija Fjodorovna (Dagmar), om sine besværligheder med at finde egnede generalguvernører til tre ledige poster: »... heller ikke i Finland er der i over et år udnævnt nogen ... Alt dette er ikke særlig behageligt, søde mor, men jeg er forvisset om, at Gud vil hjælpe mig med at finde frem til de nødvendige, hæderlige og nyttige personer«.

For Finlands vedkommende lod Gud tsarens blik falde på stabschefen i St.Peterburgs militærdistrikt general Nikoláj Ivánovich Bóbrikov, der i sommeren blev udnævnt til sin nye stilling i Helsingfors.

Siden Finlands forening med Rusland i 1809 havde storhertugdømmet af de skiftende tsarer fået bekræftet sin særstilling inden for det russiske rige. Regenterne havde lovet at respektere den finske forfatning af 1772 fra svenketiden med en landdag (ständerforsamling), hvoraf udgik en regerings-